

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

ראש השנה

שתמליכוני עליכם

ההכרזה ובקשה לשם מה?

כשאבותינו עמדו על שפת ים סוף ואמרו שירה לה' על גאולתם - הרבה שבחים נאמרו בשירה זו, אבל כידוע הכל הולך אחר החיתום (ברכות יב). הסוף מגלה על הכל, בסוף תמיד מודגש עיקר הענין; כמו שבסוף השטר, ב"שיטה אחרונה" שלו צריך לחזור על עיקר הדברים שכתובים בשטר. בואו נתבונן מה היא 'חתימתה' של השירה; ההכרזה מאיתנו ש"ה' יְמַלְךְ לְעֵלְמָא וְנְעַד" (שמות טו יח).

וכך כל בוקר גם אננו חוזרים על הכרזה זו, ואנו שמחים לומר זאת, בספרים הקדושים כתוב שאמירת "אז ישיר" בשמחה היא סגולה לכל מיני דברים טובים - טוב, טוב מאד לומר את זה כך. אבל נשאל את עצמנו בכנות, כשאנו מכריזים ה' ימלוך לעולם ועד! מה אנו עושים כאן? וכי מלכות ה' תלויה ב"הסכמה" מאיתנו? מה התועלת בזה שאנו מכריזים שהוא ימלוך!?

אותו דבר בראש השנה, בכל התפילות שנתפלל בראש השנה נבקש מה' שימלוך על העולם, לעולם. אנו מתחננים בדמעות: "מלוך על כל העולם כולו בכבודך"! וכי צריך הוא לבקשתנו?! הלא הבורא יכול למלוך על מה שהוא רוצה מתי שהוא רוצה. לכאורה כל העניין נראה מיותר לגמרי.

הקב"ה רוצה בטובתנו

התשובה היא שכל זה אך ורק לטובתנו. הקב"ה ברא את העולם כדי שיהיה בו אדם שיכיר במלכותו של ה' עליו. ומה אכפת להקב"ה אם האדם יכיר בו? "מחוק הטוב הוא להיטיב, וזה הוא מה שרצה הוא יתברך שמו לברוא נבראים כדי שיוכל להיטיב להם" (דעת תבונות יח). הקב"ה ברא אדם וברצונו להטיב עמו, ולכן הוא ברא בריאה כזו מופלאה שמתוכה האדם יוכל לקבל את פסגת הטוב האפשרי - והטובה הגדולה מכל הטובות היא ההכרה הזו שהאדם מכיר במלכותו של ה'. להכיר באמת שה' הוא המלך, היחיד בעל הכוח החכמה והטוב, זוהי פסגת הצלחת החיים שלנו. ואם רק נצליח בחיינו להחדיר את הדבר הזה אל מוחנו הגס, הרי שחיינו את חיינו כפי התכלית שלהם, והחיים שחיינו בעולם הזה היו חיים מוצלחים. וכשיגיע זמננו נזכה לטוב נצחי, כי מילאנו את תפקידנו והגענו לתכליתנו.

כשאנו מבקשים ומתחננים "ותמלוך אתה ה' לבדך" לא על ה' אנו מבקשים אלא על הנבראים אנו מבקשים, ה'! תתגלה מלכותך הבלעדית אל דעתם והכרתם של כל בני האדם שבעולם. ומהו גילוי המיוחד למלכות? שנכיר בכך שיש רק בורא אחד לעולם, ושהבורא ברא את העולם בחכמה ובעצה לפי תכנית ולשם מטרה מסוימת, והתכנית הזו מקיפה את כל

תפילת ר"ה שתתגלה מלכותו

עומדים אנו לפני ימי ראש השנה הבא עלינו לטובה. התורה אינה מבארת כלל את סיבת היום הגדול הזה, הפסוק "יום תְרוּעָה יְהִי־לָכֶם" (במדבר כט א) הוא כל מה שהתורה כותבת על ראש השנה - בהמשך נראה שבמקום אחר מבואר מהי תרועה, אבל כאן התורה אפילו לא אומרת על מה התרועה בר"ה. בנוסח התפילה רואים בבירור, שהנושא של היום הוא "מלכויות" גם הזכרונות והשופרות קשורים למלכויות. נשים לנגד עינינו את דברי בעל ה"יסוד ושורש העבודה": "אחי ורעי, ראוי לידע שכמעט כל נוסח התפילות של ראש השנה ויום כיפור, הוא רק שיתקדש שמו הגדול בכל האומות ובכל העולם, כי זה עיקר התפילות עתה בימים הנוראים האלה". העיקר, המרכז והנקודה של ימים אלה הוא - גילוי מלכות ה' בכל העולם.

מֶלֶךְ - מְלָכָה

מה המשמעות של מה שאנו אומרים שה' הוא "מלך העולם"? בלשון האומות, הפירוש של "מלך" הוא - מי שמחזיק את השלטון בידו, אין בזה תיאור של תכונות נפשו ומידותיו של המלך, אלא על עצם העובדה שהשלטון בידו. אבל בלשון הקודש התואר "מלך" מכיל בתוכו משמעות עמוקה.

ודאי אתם זוכרים שאחת מבנות צלפחד נקראה "מְלָכָה", לא "מְלָכָה" מלשון מלכות, אלא "מילכה", ומה פירושו? בארמית (עי' דניאל ד' כ"ד) הפירוש של "מְלָכָה" הוא חכמה ועצה. "נְמַלְךְ" בארמית פירושו "התייעץ" - התייעץ בחכמה לדעת מה לעשות. וכך גם משמעות השם "מְלָכָה" מי שהיא בעלת חכמה לעשות ועצה להתנהג. "מלך" בלשון הקודש משמעותו מי שיש לו את התכונות של חכמה ועצה איך למלוך על עמו ולהנהיג אותם.

בספר משלי (ג יט) מתאר לנו שלמה המלך החכם מכל אדם, את בריאת העולם ע"י ה': "ה' בְּחֶכְמָה יָסַד אֶרֶץ". ה'חכמה' היא הגילוי הבולט ביותר בבריאת הארץ; "כֹּוֹנֵן שְׁמַיִם בְּתַבּוּנָה", כל פרט בשמים ממעל סודר בתבונה אינסופית. ודאי שהבורא הוא כל-יכול, אבל חכמתו האינסופית בניהול ובשליטה על העולם שמתגלית בבריאה היא הסיבה שהוא נקרא "מלך העולם". כשאנו אומרים שה' הוא "מלך העולם", כוונתנו לומר שכל העצה והחכמה שניכרת בנבראים של העולם הם של ה'. כשאומרים "ה' מלך עולם ועד" הכוונה היא שה' לבדו הוא זה שיש לו את הידיעה והחכמה איך לשלוט ולהנהיג את מסוף העולם ועד סופו.

"הנה, זה גוי מתפלל לה", אבל האמת היא הפוכה כשהוא כורע על הארץ הוא מפנה את הגב לבורא, לא את הפנים. והנוצרים בכלל, זה בושה לומר למה הם "מתפללים" - לבשר ודם פסול וממזר. ושאר האומות מתפללים כל אחד לאליל השקר שלו, רק אומה אחת בעולם מכריזה - "ה' מלך"! אנו היחידים שיודעים את הכתובת הנכונה!

אין לנו מלך אחר

זהו שאמר הכתוב: "מִשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וְשִׁמּוֹאֵל בְּקִרְיָאֵי שְׁמוֹ קְרָאִים אֶל ה' וְהוּא יַעֲנֵם" (תהלים צט ו). מה כוונת הפסוק? למה מזכירים את משה ואהרן יחד עם שמואל הנביא? מה הקשר ביניהם? אלא ההסבר הוא כך: כשבני ישראל יצאו ממצרים והם ראו את המצרים באים להלחם אתם, משה אמר להם "ה' יִלְחֶם לָכֶם" (שמות יד יד). לא היה זה סתם מליצה, אלא הכרזה, לא עלינו מוטלת המלחמה הלא ה' הוא המלך שלנו! ומלכנו לבדו ילחם עבורנו במצרים "וְאַתֶּם תִּתְּרוּ" ועל זה כשאמרו שירה על מפלת מצרים הם הכריזו ואמרו "ה' יִמְלֶךְ לְעֹלָם וָעֶד" ועשו את ה' למלך עליהם באמת ובפועל. ומאז בכל עת צרה ומלחמה עם ישראל היו "בְּקִרְיָאֵי שְׁמוֹ" שיושיעם, וכשביקשו ישועה מה' היה "וְהוּא יַעֲנֵם" הוא ענה להם. כך זה היה מימות משה ואהרן, הם קראו בשם ה' והמליכוהו, ו"וַיַּעֲנֵם", הוא ענה להם. וזה נמשך במשך כל תקופת השופטים, תמיד הם קראו לה' - והוא ענה להם, וכך זה היה בזמנו של שמואל הנביא - "מִשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וְשִׁמּוֹאֵל בְּקִרְיָאֵי שְׁמוֹ קְרָאִים אֶל ה' וְהוּא יַעֲנֵם". אבל במשך הזמן בסוף ימי שמואל הנביא הדברים השתנו. ואז הסתיים העידן הנפלא של "והוא יענם". מה קרה, מה השתנה?

מי צריך מלך בשר ודם?

מעולם לא היתה בבני ישראל דרישה למלך בשר ודם. חסר לנו מלך?! הלא ה' הוא המלך שלנו! כולם חיו את האמת הזו, כולם אמרו דבר אחד "ה' הוא מלכנו". הרי כשבאו בני ישראל לגדעון, שהציל אותם מהאויבים, ואמרו לו שהם רוצים לעשותו למנהיג, גדעון ענה להם "לא אֶמְשַׁל אֲנִי בָכֶם וְלֹא יִמְשַׁל בְּנֵי בָכֶם ה' יִמְשַׁל בָּכֶם" (שופטים ח כג), כלומר "אינכם יכולים לעשותי למלך, הלא ה' הוא מלכנו". שמעתם פעם כזה דבר? לנו זה נשמע כמו סתם מילים של דחייה, אבל גדעון אמר להם את האמת שהיתה ידועה וגלויה גם לאלו שבקשו ממנו שהוא ימשול בהם, הלא הדבר ברור לכולם: ה' - הוא - המלך!

אבל כעבור תקופה, בסוף ימי שמואל הנביא, הם ביקשו מלך: "עֲתָה שִׁימָה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטֵנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם" (שמואל א, ח' ה'). אהוה, אתם מבקשים מלך בשר ודם. א"כ הפסדתם את ה' כמלך. בוודאי שהוא עדיין מולך, אבל עכשיו זה מאחורי הקלעים, ב"הסתר פנים". הוא לא מראה את עצמו בגלוי. כמובן שהם אמרו "אנו יודעים שה' הוא המלך, אבל אנחנו רוצים מלך בשר ודם שרואים אותו, שיושב על כסא מלכות ויש לו כתר". אבל האמת היתה שהם פחות חיו את האמת הזו שה' הוא המלך. והיה זה אסון כבד לישראל, כי הרי תכלית החיים היא לדעת ולחיות שה' הוא המלך.

הבריאה מראשה ועד סופה - הכל מסודר לשם המטרה האחת שבני האדם יכירו ויבינו שה' הוא הכל. כי זוהי "מלכות"; זוהי ממלכה - הכל מאורגן ומתוכנן, בסדר מושלם.

קשוט עצמך תחילה!

ובראש השנה, כשנעמוד בביהכ"ס ונאמר "ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך" - על כל ברואיך, יחשוב כל אחד לעצמו; שים לב; אתה עצמך אחד מן הנבראים החשובים ביותר שמדובר עליהם בתפילה זו. כוונתי לומר שאנחנו עצמנו זקוקים ביותר לקיום הבקשה הזו. אין כאן רק בקשה שה' ימלוך גם על מישהו אחר; האפריקנים והאמריקנים והסקנדינבים, אלא הבקשה היא על עצמנו, ה'! עזור לנו להבין בשלמות שאתה המלך. זו לא חכמה גדולה לבקש שה' ימלוך על כולם חוץ ממנו עצמנו!

לא שיש לנו התנגדות שגם הם יכריזו "ה' מלך". נשמח מאד אם המוסלמים, הנוצרים ושאר הכופרים ימליכו את ה', ויום אחד זה יקרה, ללא ספק. אבל מה איתנו? עלינו לדאוג קודם כל לעצמנו. השאלה הגדולה היא: האם באמת אני מרגיש שה' המלך שלי? האם אני עצמי חי בצורה כזו שה' שולט ומכוון את כל פרטי ענייני חיי האישיים? "קשוט עצמך תחילה" (ב"מ קז). הדאגה הראשונה שלנו בר"ה צריכה להיות על עצמנו, הרי על זה נסובים כל חיינו.

השבועה בשירת הים

זו הסיבה שעם ישראל הכריז בים-סוף: "ה' ימלוך לעולם ועד". לא היתה זו רק משאלת לב, אלא קבלה על עצמנו כנדר והתחייבות. אנו מכריזים עכשיו שה' הוא מלכנו לעולם! לא במשל 'כאילו', לא סתם רעיון מבריק, ולא סתם מילה בלי משמעות. אלא משהו מעשי ומיידי בתוך חיינו, ה' הוא מלכנו בפועל, ממנו ורק ממנו נשמע פקודות. היתה זו שבועה, שלעולם נכריז "ה' מלך".

וזהו תפקידנו בעולם, להמשיך את ההתחייבות של אבותינו ואימותינו בים-סוף ולהכריז תמיד שה' הוא המלך שלנו, ולהכריז כך בכל ענייני חיינו, רוצה לשתות כוס מים? "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם". על הכל מכריזים שה' הוא המלך, המילים "מלך העולם" לא הוכנסו לנוסח הברכה לתפארת המליצה, אלא זו הנקודה הפנימית שבכל ברכה "כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה!" (ברכות יב.). כי זהו הדבר שצריך להחדיר למוחנו תמיד, בכל מה שעושים צריך להכניס את עניין ה"מלכות".

"על ישראל גאֹתו"

אשרינו שזכינו, ה' נגלה אל עם ישראל, ואנו מכירים שהוא המלך, ואנו ממליכים אותו על כל תחומי חיינו. וכדאי לדעת, שאין עוד אומה בעולם שעושה כן; אף אחד לא ממליך על עצמו את ה' אפילו בקירוב למה שישראל ממליכים את ה'. חוץ מזה, הם כלל לא מדברים בכיוון הנכון. אפילו המוסלמים שמאמינים בא-ל אחד, הם טועים בכתובת. הם מדברים אל איזה בורא מדומיין שבחר במשוגע מהמדבר - מוחמד שמו, להיות לו לנביא. אבל אין שום בורא שעשה כן, ולכן כשהמוסלמי כורע על ברכיו ומתפלל בדבקות, אמנם זה נראה לנו כאילו

נוכחותו, ככל שחי יותר את המציאות שהוא עומד לפני הבורא - כך הוא נהיה שלם וגדול יותר. אין שלימות חיים יותר מזה במציאות. "ראשית חַכְמָה יִרְאֵת ה'" (תהילים קיא י), המעלה הכי גבוהה ה'ראש' בחכמה, היא שאדם ירגיש את נוכחותו של ה'.

וזה הביאור גם בגמ' בראש השנה "בשישי גמר מלאכתו ומלך עליהם", בשישי כשנגמרה מלאכת ששת ימי המעשה ובריאת האדם, הגיעה הבריאה לתכליתה, בריאה שלמה שמגלה לאדם הנברא שחי בה, את מלכות ה'. וזו מטרת כל הבריאה כולה, שאנו נכיר על-ידיה את מלכות ה'. בואו נכניס את זה טוב-טוב לראש: המטרה הבסיסית למציאותם של כל הדברים בבריאה היא להכריז שמישהו עשה אותם. חשוב להבין את זה, כי זוהי ההבנה בכל המציאות. כל מה שרואים בעולם הייעוד שלו הוא לגרום לנו להכיר במציאותו של הבורא. כל מה שרואים כל יום, כל היום - צריך לגרום לנו לומר "ה' מלך".

ההסתר שבטרדות

אבל הדבר אינו פשוט כפי שהוא נשמע. על אף שזוהי תכלית הבריאה, קשה לפעמים להכיר בה' בעולם, בגלל כל הטרדות והדברים המסיחים את דעתנו. "גם את העלם נתן בלבם" - "העלם העלם", הקב"ה נתן את אהבת העולם בלב בני האדם, "מבלי אֶשֶׁר לא יִמְצָא האדם את המַעֲשֵׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הַאֱלֹקִים מֵרֵאשִׁי וְעַד סוֹף" (קהלת ג יא). כדי שאדם לא יגלה שהקב"ה עשה את הכל, מראש ועד סוף. ה' לא רצה שכולנו נראה מיד בברור שהוא ברא את העולם - בלי כל ספק; כדי שתהיה לנו בחירה, שיוכל לבחון אותנו. אז הוא עשה שיהיו אופניים שיעסיקו את הילדים, ורכבים שיעסיקו את המבוגרים, ועוד כל מיני הנאות גשמיות מכל הסוגים. וכך בני האדם טרודים כל הזמן בקריירה, הנאות, צרכים ומותרות. ערים גדולות, רחובות סואנים, עיתונים. כל אלו נבראו על מנת להסיח את דעת האדם מהקב"ה. הכל שלו, אבל צריך להתאמץ לראות אותו.

ונסביר ביתר ביאור והעמקה: בבריאת העולם כתוב: "וַיֵּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר" (בראשית א ג). ביום הראשון של הבריאה היה כבר יום ולילה, הארץ הסתובבה על צירה וכך היה חושך ואור לסירוגין. אך מהיכן הגיע האור? הרי עד היום הרביעי השמש עדיין לא נבראה! אלא האור הזה הגיע מעצם דבר ה' "יהי אור"! בלי השמש, האור הזה היה גילוי ברור של מציאות שהיא יש, והיא מ'אין' אין נברא שהוא מקור לו, ורק דבר ה' יהי אור הוא סיבתו, ראו ברור, ה' אמר יהי אור! ואור התחיל לנבוע מנקודה מסוימת בלי כל מקור!

אם היינו חיים באותו זמן, היינו מתפעלים מאד: אור שמגיע מהקב"ה! היינו מכירים בה' כמו שאף אחד לא הכיר. היינו אומרים: "תראו, אור מגיע מה', והאור כידוע הוא האנרגיה המפעילה של כל העולם, אין שום דבר מלבד ה'! איזה ראש השנה היה יכול להיות לנו...!"

לאחר שלושה ימים, ביום הרביעי ליצירה, הקב"ה ברא את השמש. לעיניים שלנו נראה שהשמש היא מתנה נפלאה; היא מאירה את העולם, ומקיימת אותו ע"י האנרגיה שהיא שולחת.

ה' מלך - ביום השישי

הגמ' במסכת ראש השנה (לא). אומרת: "בשישי היו אומרים ה' מלך גאות לבש. מאי טעמא? על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהם". דהיינו שרק ביום השישי אחרי שהושלמה בריאת העולם, ובכלל זה האדם - "ה' מלך גאות לבש", רק אז התחילה מלכותו.

כמובן שזה אינו נכון כפשוטו, לגמרי לא נכון. הרי אנו אומרים "אדון עולם אשר מלך - בטרם כל יציר נברא" הרי שה' היה מלך לפני הבריאה, וגם לאחריה "ה' מלך עולם וְעַד אֶבְדוּ גוֹיִם מֵאֶרֶץ" (תהילים י טז), גם אחרי שכל האומות יאבדו מן העולם - ה' הוא המלך, כי הוא לא צריך אף אחד שיעשה אותו למלך. אמת, מלך בשר ודם נהיה מלך רק אם עמו ממליך אותו, אם אין לו עם אין לו ממלכה ואין לו מלכות. בשביל למלוך הוא צריך שיבואו אליו נכבדי העם, לדוגמא ראשי מעמד האצולה, ויבקשו ממנו בשם העם למלוך עליהם. ואז הם נותנים לו איזה חפץ שמסמל מלכות, שרביט או כתר או אזור מלכותי, וכך מכתירים אותו. אבל הקב"ה הוא מלך בעצמותו, במהותו. זו כוונת הפסוק "ה' מלך גאות לבש, לבש ה' עֵז הַתְּאֲזָר", ה' לבש גאות והתאזר בעוז של מלכות - בעצמו, הוא לא היה צריך שילבישו אותו. וצריך להבין, מאחר שה' היה מלך לפני הבריאה, מה כוונת הגמ' שרק ביום השישי שגמר מלאכתו, ה' נקרא מלך.

הקב"ה כולו טוב

כפי שנראה, אנו למדים מכאן יסוד חשוב: הקב"ה ברא את העולם מפני הטובה שתהיה לנו בזה שהוא ימלוך עלינו. אי אפשר לנו לתאר ולהבין כמה הקב"ה רוצה שתהיה הטובה הזו שיהיה מי שיראה, יבין ויכיר במלכותו. נבאר את הדברים ע"פ מה שדיברנו מקודם.

אנו אומרים בתפילה "טוב, יצר כבוד, לשמו". כלומר ה' שהוא טוב, יצר את כל הכבוד - לשמו, בשביל עצמו. לכאורה לא מובן, איך יצירת הכבוד לעצמו מראה שהוא טוב? כשאדם פועל למען זולתו, והוא לא רוצה שידעו שהוא זה שפעל, אפשר לומר שהוא טוב; אבל כשאדם פועל ורוצה שכולם ייתנו לו כבוד על כך, איך אפשר לקרוא לו טוב? הוא הרי עושה הכל למען עצמו.

ובכלל, "טוב יצר - כבוד לשמו" - לכאורה זו סתירה מיניה וביה, אם הקב"ה יצר את כל הבריאה בגלל שהוא נדיב וטוב, הכל כדי להיטיב לנו, שהרי באמת נעים לנו מאד מאד לחיות בעולמו של הקב"ה, אז זה לא "לשמו". ואם הכל בשביל "כבוד לשמו" - לכאורה זה לא משום שהוא טוב! מה הפשט?

אלא הדבר פשוט. הביאור ב"כבוד לשמו" אינו שהוא ברא "כבוד בשביל עצמו" ח"ו, בוודאי הקב"ה יצר את העולם וכל אשר בו בשבילנו, בטובו ובנדיבותו. כמה וכמה מיני הנאה ושמחה הוא יצר כאן בשבילנו! אבל מכל הטובה שבעולם, ההטבה הכי גדולה שלו היא שבתוך כל הטובות הללו הוא "יצר כבוד לשמו", שכל הטובות שבעולם מביאות אותנו להודות לו ולהכיר בו. ולכן גם אין כאן שום סתירה בין ה"טוב" ובין ה"לשמו", כי הטוב הגדול ביותר שאפשר להשפיע על אדם, הנדיבות הכי גדולה עבורו - היא לגרום לו להכיר בשמו של הקב"ה. כי בזה נותנים לו את השלמות הכי גדולה שקיימת. ככל שאדם מאמין בה' ומכיר אותו יותר, ככל שמרגיש יותר את

כפיפות הדעת

רבנו סיפר שמכיון שהניגון משפיע על הרגש, בישיבה בסלבודקא התפילה ושיחות המוסר היו נאמרות ללא הטעמה בניגון, ואפילו את השיעור הכללי אמרו ללא הטעמה וניגון, כי בכל אלו האדם צריך להתבוננות, וההתרגשות מפריעה להתבוננות. אבל בתפלות הימים נוראים התפללו בקול רעש נורא וכולם התנועעו ברתת זייע. ורק פעם אחת בשנה היו אומרים שיחת מוסר בישיבה בניגון וברגש. היה זה לפני ה"תקיעות" בראש השנה. וזה על פי מה שאמרו חז"ל (ר"ה כו:), שבר"ה צריך להכניע את האדם ולכוף את קומתו, כי לכך מרמז השופר בכפיפותו.

חלילה אל תחשבו שה' "העביר את הסמכויות" לטבע ויצא מהתמונה. ה' נמצא בתמונה' בכל רגע, אלא שהוא מוסתר ע"י הטבע. והתפקיד שלנו הוא לא לתת לטבע להטעות אותנו. המלאכים - עיניהם פקוחות, הם לא מושפעים מהמסך שמסתיר את ה'; הם רואים ש"מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו ג). אבל אנחנו אומרים "וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ" (תהילים עב יט) - בעתיד יבוא זמן שכולם יראו ש"אין עוד מלבדו" (דברים ד לה).

ראש השנה - תחנת טעינה

ועתה נשוב לראש-השנה: ראש השנה הוא ההזדמנות לחדש ולרענן את העיקרון החשוב הנ"ל. כל פעם שאומרים ה' מלך, איננו אומרים רק פיוט מהמחזור, אלא את יסוד היסודות! כל פעם שאומרים ה' מלך זו הזדמנות להשריש שוב בדעתנו שהקב"ה, "יו"ד ה"א וא"ו ה"א" - הוא החכמה של העולם, הוא הטוב שבעולם, וכל העולם כולו אינו אלא מהאמרים שיצאו מפיו כביכול. "בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ" (תהילים לג ו). אין עולם, רק דבר ה'. הוא אמר "ויהי" - הכל נהיה בדברו. בראש השנה הנושא שבו עוסקים הוא העובדה הכי חשובה בעולם, יסוד היסודות; ה' הוא המלך ואין שום כח בעולם מלבדו.

הצלת נפשות!

ועכשיו אפשר להשיב על שאלה שמטרידה אנשים רבים: למה יום הכיפורים מגיע אחרי ראש השנה? הרי ראש השנה הוא יום הדין, שופטים אותנו. הקב"ה כותב לחיים ולהיפך. אנו בסכנה עצומה!

וכי לא היה עדיף במקום לעסוק במלכות ה' כל הזמן בר"ה, לבקש מחילה על חטאינו? הרי אם מורידים משקל מכף החובה, כף הזכות תהיה מכריעה! אפשר להציל את החיים שלנו בר"ה! איך אפשר "לבזבז זמן" בר"ה בדיבורים על מלכות ה' כל היום, כשאנו בסכנת חיים ממשית? הרי אם כף החובה תכריע, לא תהיה לנו הזדמנות שניה. א"כ כדאי לנצל את ר"ה לומר "על חטא שחטאנו לפניך", להוריד קצת מהעבירות, זה נראה הגיוני; כשהספינה עלולה לטבוע, מיד משליכים החוצה את כל המשקל העודף. עלינו להציל את עצמנו!

ואם בראש השנה אי אפשר לעשות כך, אז לפחות שהסדר יהיה שיום הכיפורים יבוא לפני ר"ה, כך נעשה תשובה, נאמר וידי, נעבור עשרת ימי תשובה, ואז כשנגיע לר"ה נהיה נקיים מעוונות! אבל אנו לא עושים את כל זה, אלא בר"ה מתעסקים רק במלכות ה', ורק אח"כ ניגשים לעשות תשובה ביו"כ. מדוע?

כל יום מיליוני "כוחות סוס" של אנרגיה מגיעים לעולם מן השמש, והם מקיימים את העולם.

השמש מאירה את העולם?

אבל האמת היא שהשמש וכל מה שאנו יודעים עליה - שמתרחש בתוכה תהליכים תרמו-גרעיניים, ושהיא כמו פצצת מימן שמתפוצצת כל הזמן ומייצרת כמויות עצומות של אנרגיה שחלק ממנה מגיע אלינו בצורת אור - מסתירה מאיתנו את האמת! מסתכלים על השמש וחושבים שהאור מגיע ממנה; וזה שקר גדול! אין לשמש שום אור. הקב"ה רק משתמש בנקודה זו בחלל להעביר דרכה את אור ה', ואנו חושבים שעצם האור והאנרגיה מגיע ממנה! והתוצאה היא שמיליוני אנשים במהלך ההיסטוריה עבדו לשמש במקום לעבוד את ה'. וגם אנו עצמנו, להבדיל, אמנם איננו עובדים את השמש, אבל אנו רואים אותה וחושבים שהיא מייצרת את האור.

"רחם עלינו" באמצע ברכת האור?

זה הטעם שבאמצע ברכת "יוצר אור" שבה אנו משבחים את ה' על המאורות, "מִה רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' וכו', פתאום מוסיפים דברים שנראים לא קשורים לעניין כלל: בקשת רחמים "אלוקי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו". למה מבקשים רחמים באמצע שבחים על המאורות? זו קושיא גדולה. הרי ברכה זו היא ברכת הודאה, ולכאורה אינה כלל מקום לבקשת רחמים!

ויש לפרש כך: אנו מתפללים לה' ואומרים: "אלוקי עולם, אנו מתפעלים מאור המאורות ונהנים מהם עד בלי די. אה! כמה טוב לראות את החמה! וּמִתּוֹק הָאֹרֶךְ וְטוֹב לְעֵינַיִם לְרֵאוֹת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ" (קהלת יא ז), כ"כ טוב לראות את בריותיך כולם! אבל יש כאן סכנה גדולה, כי מתוך כל זה קל לשכוח שכל מה שאנו רואים אינו אלא ה'.

ולכן אנו אומרים לה': "ברחמיך הרבים רחם עלינו", אנו רואים את פלאי הבריאה ומודים לך על כל מה שרואות עינינו. אבל אנא עזור לנו לא לטעות, שלא נחשוב שהכל הוא "טבע". אתה בראת את השמש, ועכשיו בשעת התפילה אנו מודים לך עליה. אבל אח"כ, אנו יוצאים לרחוב ומרגישים שהשמש מחממת אותנו בעצמה. אוי לא! הרגשה זו היא טעות נוראה, הסתירה הגדולה ביותר להמלכת ה'. אין לשמש כח לעשות שום דבר מעצמה, ואין לאורה שום קיום לכשעצמו. "כי הוא לבדו עושה" הכל, לא הטבע. כל הבריאה היא נס גלוי, אבל עם זאת הכל נראה בנוי כך שהבריאה עצמה תוכל לספק לנו את כל צרכינו בעצמה. זהו ניסיון, מטעה וחושך. רק אתה, רבש"ע, אלוקי עולם, רחם עלינו והחיה אותנו, לא השמש. השמש לא עוזרת לנו כלל. רק אתה מחמם אותנו ומאיר לנו. אנחנו מבקשים דווקא ממך שתאיר לנו, כדי להזכיר לעצמנו שהכל בידך ולא ביד אף כח אחר.

כשמסתכלים ומתבוננים בעולם, חשוב מאד לראות את האמת דרך מסך ההסתרה שמסתיר את הקב"ה. "יִשָּׁב בְּסֵתֶר עֲלֵינוּ" (תהילים צא א), כלומר: העליון ביותר - יושב בסתר, מסתתר כביכול מאחורי מסך. הכל נראה כאילו פועל מעצמו. "אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לְעֲשׂוֹת" (בראשית ב ג), ה' ברא את הדברים באופן כזה שנראה שהם "עושים", אבל זה שקר, דמיון, חלום! הם לא עושים כלום, הקב"ה עושה. ה' מלך!

הולך להיות עבדך, להכיר במלכותך, להכריז לעצמי באופן תמידי כל השנה שאתה הוא המלך. לא רק אומר את המילים, אלא בלחיות את חיי בהתאם לכך יום יום, ע"י דבקות תמידית. יש תכלית לחיי! חיים כאלה שווה לחיות.

צרו בצרור החיים - בעולם הבא

הפירוש השני "צרור בצרור החיים" לעולם הבא, ולפיו יש לזה משמעות גדולה בהרבה: הגמ' אומרת "בעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז). מבאר הרמב"ם "עטרותיהם" היינו הדעת, ידיעת ה' שהשיגו בחייהם (הלכות תשובה ח ב). אתם שומעים? יהיו לכם כתרים על הראש, והכתרים האלה הם ידיעת ה' שתשיגו בעולם ע"י מחשבה עליו! כדי לשבת בעולם הבא וליהנות מזיו השכינה, מהקירבה לה' שהיא השמחה והעונג הנצחיים והגדולים ביותר שיכולים להיות. אז כדי לשמוח בשמחה הזו צריך לדעת את ה' כאן בעולם! וזו הברכה שבירכה אביגיל את דוד המלך, שיהיה קשור עם ה' ויחיה עימו חיי נצח בעולם הבא.

ר"ה אינו קשור רק לשנה החדשה הבעל"ט, אלא יש לה משמעות כלפי כל חיי האדם. ולא רק חיי כאן, אלא חיי בעולם הנצח. וכשתוקעים בשופר וחושבים "תרועת מלך בו", זו הכרזה שה' הוא מלכנו, כל תקוותינו תלויות בו וכל נאמנותנו נתונה לו. ואם נצליח לתקוע כך בשופר, נזכה שהקב"ה יאמר לנו: "אם כך, אתם תהיו עימי לנצח." **"כִּי אֲנִי ה' לֹא שֵׁנִיתִי וְאֶתֶם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כִלְיִתֶם"**, (מלאכי ג ו). אתם ממליכים אותי בעולם הזה, ואני אהיה עימכם גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

איך ראוי להתכונן לימים הנוראים?

תשובה:

כל שני וחמישי אנו אומרים בתפילת 'והוא רחום' נחפשה דרכינו ונחקורה, אבל כמעט אף אחד אינו מקיים את זה. השלב הראשון בהכנה לימים הנוראים היא להתחיל לקיים את זה. הבה נתחיל לחפש בדרכינו ולהתבונן במעשינו! האם יש כאן מישהו שהקדיש פעם שלוש דקות למחשבה על מעשיו? אתם רואים, אנשים פשוט אומרים דברים בלי לחשוב עליהם בכלל. הם לא שקרנים, הם פשוט לא יודעים מה הם מוציאים מהפה, אין להם מושג.

הדבר הראשון הוא לחפש בדרכינו, חשוב מאד להקדיש כמה דקות מידי פעם לחשוב על עצמך. גם אם אתה אדם טוב, תמצא מקום רב לשיפור, בלשון המעטה.

חייבים להקדיש לזה זמן מיוזמתנו, אסור לחכות שיתפנה לנו זמן מאליו. נפלא מאד לומר סליחות, אבל הכנה לר"ה דורשת הרבה יותר מכך. הרבה יותר מכך, וודאי. ואם אתה רוצה באמת להשתפר, הקדש כמה זמן שתוכל לחיפוש בדרכיך. לא מספיק לשמוע אותי אומר את הדברים, צריך ללכת הביתה ולקיים. אף אחד לא יעזור לך, ולאף אחד לא אכפת ממך יותר ממך עצמך. אז קדימה, התחל לעזור לעצמך! ואם תחפש כראוי, תמצא דברים שלא חלמת שתמצא. ואח"כ אפשר להתחיל להפוך לאיש אחר.

עשיתי כלום. כל העבודה שלי אינה כלום, הכל אתה. לכן גם בזמני שמחה מריעים "תרועת מלך", מכריזים שה' הוא מלכנו.

החומש - לא פחות משו"ע...

זה מה שאמר עלינו בלעם, "ותרועת מלך - בו", התרועה למלכות ה' קבועה בחייה של אומה זו, זו אומה שתמיד מריעה למלכה, תמיד מדברת עליו. גם כשאדם מתחתן, הוא שיכור משמחה, התזמורת מנגנת וכולם צוהלים ורוקדים - הכל אינו כלום מבלעדי ה', לא לשכוח לרגע! הוא נמצא ממש לידך, בינך לבין הכלה. אל תשכח אותו. אסור לתת לדבר בעולם להשכיח ממנו את הקב"ה. כולנו יודעים ששומרי תורה הולכים לפי השולחן-ערוך. אבל כמוכן שהחומש גבוה יותר מהשו"ע, השו"ע הוא רק פירוש על החומש. לכן חובתנו הראשונה תמיד היא לחשוב על מה שכתוב בחומש: "בראשית ברא אלוקים", "ותרועת מלך בו".

הדבר נראה פשוט, אבל יש צורך גדול להדגיש אותו; כי ההרגל משכיח מאנשים גם דברים פשוטים. שימו לב, הגמ' מנסה להזכיר לנו את זה, היא אומרת הרבה פעמים "אמר רחמנא" שפירושו אמר הקב"ה במקום לומר "שנאמר". עלינו לזכור את הקב"ה גם כשלומדים תורה...

הדרישה מספר 1

צריך להבין: טוב מאד להתנהג כחרדי: ציציות בחוץ, כובע וחליפה, פאות. טוב מאד גם לקיים מצוות. אבל הדרישה הראשונה שיהודי נדרש לקיים, היא לחשוב על הקב"ה. כדאי להתרגל לעשות את זה קצת. מדי פעם לחשוב על ה', ולאט לאט לחשוב יותר ויותר. להתרגל לחשוב עליו כמה שיותר. מתחילים עם דקה או שתיים, צריך לאמן את "שרירי המחשבה" בתרגילים של דקה או שתיים. זה לא קל, אבל זה אחד הדברים שנדרשים ממנו בחיינו.

בלעם כבר אמר שזהו סוד כוחנו, "ה' אֶלְקֵינוּ עִמּוֹ", ה' תמיד נמצא עימנו, מדוע? כי "ותרועת מלך בו", תמיד אנו מכריזים עליו שהוא מלכנו.

זאת ברכה!

בספר שמואל כתוב שאביגיל ברכה את דוד המלך: **"וְהִיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה בְּצִרוּר הַחַיִּים אֶת ה' אֶלְקֵיךְ"** (שמואל א, כה ט). מה הפירוש "צרורה בצרור החיים"? יש בזה שני פירושים: האחד בעולם הזה, כשאדם קשור בה', הוא חושב עליו במהלך יומו; ברחוב, בישיבה, בבית, בעבודה, בשכנו ובקומו, כל הזמן הוא חושב על ה'. ככל שאדם חושב יותר על ה', כך הוא יותר מחובר אליו - "צרור עמו" יותר. וכשחיי אדם צרורים בחיי "חי עולמים" נפשו של האדם תזכה לחיי נצח. אביגיל בירכה את דוד שנפשו, נשמתו, חיי של דוד - יהיו קשורים אל ה', וכמו שדוד נאמן ומסור לה' כך גם ה' ירצה שהוא ימשיך, וישמור עליו תמיד.

לאור כל הנ"ל, כשמחפשים קבלה טובה או תכנית להתחיל בה לקראת השנה החדשה, כדי למצוא יותר חן בעיני ה', וכדי שנהיה ראויים לקבל עוד הזדמנות של חיים לעבדו - אם מתחילים בתכנית של חיזוק הדבקות בה' במחשבה, הרי שיש לנו ביד איזשהו "קלף" ליום הדין. יכולים אנו לומר לו: ה', אני